

TALKING POINTS

In opperste verwarring na de genezing van haar doodzieke dochtertje,
 begon ze te schrijven. En hoe. Maar toen Pia de Jong (*Lange dagen*) met man Robbert Dijkgraaf
 en kinderen naar Amerika vertrok, moest ze eigenlijk weer opnieuw beginnen. 'Ik miste de taal.
 De Fransen hebben er een mooi woord voor: *dépaysement*. Ik was ontland.'

interview LIDDIE AUSTIN *fotografie* PABLO DELFOS

Van tijd tot tijd verplaatst schrijfster Pia de Jong haar inmiddels Amerikaanse gezinsleven even terug naar Nederland. Soepel glijdt het hele gezin – Pia, haar man en wetenschapper Robbert Dijkgraaf, zoons Jurriaan (17), Matthijs (15) en dochter Charlotte (13) – dan het vertrouwde Amsterdamse leven van weleer in. Het lijkt dan, vertelt ze, alsof ze nooit zijn weggeweest. Aanleiding voor ons gesprek is *Flessenpost*, een verzameling columns die Pia sinds haar emigratie naar de Verenigde Staten voor *NRC Handelsblad* schreef. (Iedere dinsdag in de krant, warm aanbevolen.) Terwijl we praten, trekt een hijskraan voor het huis waar het gezin De Jong/Dijkgraaf logeert met lawaai een grote boom uit de grond. Hoog hangt de boom in de lucht. Ontworteld, net zoals Pia dat was toen ze twee jaar geleden met haar gezin vanuit hartje Amsterdam naar Princeton verhuisde, omdat haar man daar een nieuwe baan als directeur had gekregen.

Heb je al nieuwe wortels ontwikkeld? ‘Het begint te komen. Amerika bevalt ons heel goed. Ik ben blij dat ik twee werelden heb. Het nieuwe van Amerika, het vertrouwde van hier.’

over bekend, en in vrijwel alle gevallen liep het slecht af. Vandaar dat de artsen zeiden dat we ons op het ergste moesten voorbereiden. Maar we begrepen ook dat enkele kinderen spontaan in remissie waren gegaan, zomaar uit zichzelf genazen. De vraag was of we haar nu wel of niet moesten behandelen. Chemotherapie, vertelde de arts, is heel gevaarlijk voor baby's. Vrij intuïtief besloot ik, tijdens het behandelgesprek, dat we niets zouden doen. Afwachten, haar een kans geven het op haar eigen manier te doen.

Het initiatief daartoe ging van mij uit, maar het mooie is dat Robbert geen moment heeft getwijfeld aan wat ik toen wilde en voelde. In het ziekenhuis begon ik al tijdens het gesprek over het behandelplan ons koffertje in te pakken: mijn spullen erin, Lotjes piepkleine luiertjes. “Wat ga je doen?” vroeg de arts. “We zijn nog niet klaar met de bespreking.” “Nee,” antwoordde ik, “wij gaan naar huis.” Ik weet niet waar ik de stelligheid vandaan haalde, doorgaans ben ik niet zo. Maar ik had heel sterk het gevoel: dit kind moet hier weg. “Dat kan niet!” riep de arts. “Pia zegt dat ze naar huis gaat,” zei Robbert. “Dus gaan we naar huis.”

En toen? ‘Zat ik thuis met een kindje waarvan ons was verteld dat

‘In Amerika had niemand mijn boeken gelezen, wist niemand dat ik schrijver ben. Mijn identiteit stond in een boekenkastje in Nederland’

Wat is het nieuwe van Amerika? ‘Dat het zo anders is. De interessante, ook af en toe behoorlijk gekke mensen die ik daar tref. Iedereen wil wel in Princeton langskomen, dus ik ontmoet veel mensen: van Bill Gates tot de voorzitter van de Europese Centrale Bank tot de burgemeester van New York. Vanzelfsprekend met dank aan Robbert, die als een magneet mensen aantrekt. Ik zeg niet nee, ik geniet ervan. Daarnaast heb ik ook nog mijn vertrouwde Amsterdamse wereld, zij het wat meer op afstand. Onze emigratie is een verrijking gebleken. Het leven is toch ook ontdekken wie je bent en als je jezelf in verschillende contexten zet, leer je meer.’

Mis je je taal niet? ‘Dat is wel iets... Ik heb altijd gedacht dat ik een *portable career* had. Schrijven kun je toch overal? Ik had er geen rekening mee gehouden dat ik het Nederlands zo zou missen. De eerste tijd in Princeton was ik mijn identiteit kwijt. Niet helemaal natuurlijk, ik ben ook moeder en vervul nog wel meer rollen, maar toch. In Amerika had niemand mijn boeken gelezen, wist niemand dat ik schrijver ben. Mijn identiteit stond in een boekenkastje in Nederland. Het was heel gek. Ik miste de taal, de interactie met lezers. De Fransen hebben er een mooi woord voor: *dépaysement*. Ik was ontland.’

Niet Nederland, maar de Nederlandse taal bleek jouw land te zijn. Hoe ben je schrijfster geworden? ‘Ik schreef altijd al, maar pas na de ziekte van mijn dochter werd het serieus. Toen ontdekte ik de taal.’

Hoe zit dat? ‘Charlotte bleek geboren te zijn met een uiterst zeldzame vorm van leukemie. Van zo'n 35 kinderen was daar informatie

het dood zou gaan. Daar stelde ik me op in. Ik stopte met mijn werk als coach om me totaal op haar te kunnen concentreren. Mijn wereld hield ik zo klein mogelijk. Er was veel ruimte voor Robbert en de jongens, maar niet voor veel andere mensen, omdat ik na bezoek meestal totaal uit mijn doen was. Ik móét ontspannen zijn, dacht ik, want dan is zij dat ook. Ik was haar spreekbuis en dat was lastig, want ze was een klein en ziek kindje. Ik kon het alleen als ik me heel goed op haar concentreerde.

Wat ik me heel goed herinner... Na een paar maanden kwam er iemand op bezoek van De Regenboog, een stichting die hulp biedt aan kwetsbare mensen. “Je moet niet stilstaan bij de dood van je kind, maar juist bij haar leven,” zei die man. Dat was zo'n eyeopener! Stom hè? Het was alsof bij mij ineens het licht binnenkwam. Vanaf dat moment ging ik iedere zondag vieren dat ze een week ouder was geworden. Er kwam ruimte voor hoop.

Na een tijdje merkten we dat ze tieriger en vrolijker werd. Ze lachte steeds vaker, ze ging kruipen, lopen. Ze haalde haar achterstand heel snel in. Dat was zo fijn! De vreemde blauwe vlekken die ze had – tumoren waren dat – verdwenen geleidelijk, totdat ze allemaal weg waren. Ze bleek na een jaar in spontane remissie te zijn gekomen. Sindsdien is ze een gewoon gezond kind. Het ontroerende vind ik dat niet-behandelen inmiddels het wereldwijde protocol is geworden voor baby's met deze aandoening. Het gebeurt blijkbaar vaker dat het zomaar overgaat. Maar dat wisten wij niet.’

Het lijkt wel een sprookje! Maar wat betekende dit voor je schrijverschap? ‘Tijdens Charlottes ziekte leefde ik samen met

haar in een cocon. Met haar genezing werd die cocon opengebrouwen en was alles anders. Ik had iets heel heftigs meegemaakt, maar het leven ging weer door. Het was alsof ik mezelf opnieuw moest uitvinden. Ik ben toen woorden gaan opschrijven, die woorden werden gedichten; vervolgens schreef ik over wat ik had meegemaakt, en ging ik dingen verzinnen. De behoefte om te schrijven werd groter dan ikzelf. Ik móest woorden vinden, anders zou ik verdrinken.

Aanvankelijk wilde ik wat ik schreef voor mezelf houden, maar het vond toch zijn weg naar buiten. Ik vond het eng, en heb de publicatie van *Lange dagen*, mijn debuut, zelfs een keer uitgesteld. Ik was te kwetsbaar. Maar het boek kwam toch uit en werd gelukkig heel goed ontvangen. Zo ben ik schrijver geworden.'

Uit je ellende wist je een nieuwe identiteit op te bouwen. En die was je jaren later in Amerika ineens weer een beetje kwijt.

'Zo was het, ja! In Amerika begon ik weer naar woorden te zoeken. Ik moest het schrijven herontdekken in een ander land, onder andere voorwaarden. Na verloop van tijd kreeg ik de kans om stukken te schrijven voor Amerikaanse kranten. Dat was leuk, want er

wekelijks column is best veel werk, hoor! Maar het is ook erg leuk om te doen. Het is mijn contact met mijn lezers.'

Je leert wie je bent door jezelf in een andere context te plaatsen, zeg je. Wat heb je in Amerika nog meer over jezelf geleerd?

'Misschien hoe belangrijk herinneringen zijn en hoezeer die aan plaats zijn verbonden? Als ik in Amsterdam rondloop, weet ik meteen: o ja, hier liep ik altijd met mijn kindjes en dan struikelde er een. Herinneringen komen hier gemakkelijker naar boven dan in Amerika. Ik verzamel daar nu natuurlijk nieuwe herinneringen, maar toch: continuïteit is belangrijk. Ik wil in de toekomst vaker naar Nederland komen om die stroom open te houden. Je kunt niet alleen in je hoofd leven, een mens heeft een vast anker nodig. En voor mij is dat Nederland.'

Ik denk terug aan de drukbezochte boekpresentatie van *Flessenpost* deze zomer. Het eerste exemplaar overhandigde Pia, ravissant in een spectaculaire nauwsluitende rode jurk, aan iemand die volgens haar veel van haar Amerikaanse ervaringen zou begrijpen: Renée Jones-Bos, oud-ambassadeur in Amerika en nu de hoogste ambte-

'Achteraf gezien is het een haast romantisch verhaal: kindje dodelijk ziek en vervolgens een wonderbaarlijke genezing. Maar het was een heel zware tijd'

kwamen reacties op. Het was heerlijk om weer feedback te krijgen, ik had niet gedacht dat ik dat zo zou missen.'

Schrijf je nu in het Engels? 'Soms, en dan alleen maar non-fictie, en ik heb een redacteur die me daarbij helpt. Qua taal moet ik vrijwel opnieuw beginnen. Mijn droom is toch om weer een mooi boek te schrijven in het Nederlands. Ik heb het wel geprobeerd hoor, in het Engels, maar dan loop ik steeds tegen een gemis aan subtiliteit aan. En ik vind Nederlands ook een mooie taal. In Amerika heb ik ontdekt hoe gehecht ik eigenlijk aan het Nederlands ben. Het is mijn taal. Het is zo mooi dat je een vehikel hebt waarmee je jezelf kenbaar kunt maken. Waarin je al zoekend naar het juiste woord kunt overbrengen wie je bent, wat je voelt, waarnaar je verlangt, wat je mist.'

Heb je al een idee voor dat nieuwe Nederlandse boek? 'Ik denk dat ik er nu wel aan toe ben om over de tijd rond Charlottes ziekte te schrijven. Dat heb ik eerder geprobeerd, maar toen was het nog te vroeg. Het lukte niet. Ik werd er somber van. Achteraf gezien is het een mooi, haast romantisch verhaal: kindje dodelijk ziek en vervolgens een wonderbaarlijke genezing. Maar het was een heel zware tijd. Voordat die man van De Regenboog langskwam, zat ik eigenlijk te wachten tot ze dood zou gaan. Dat was gruwelijk, want ik was me enorm aan haar aan het hechten: ik gaf haar de borst, had haar altijd bij me. De wond die deze periode bij mij heeft achtergelaten, is nog steeds niet helemaal geneeld.

Ik probeer mezelf niet te veel onder druk te zetten, een boek moet rustig kunnen rijpen. Ik ben nu vooral bezig met de columns. Een

naar op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ja, zij herkende inderdaad veel in Pia's columns, zei ze. 'In het buitenland kijk je met andere ogen naar je eigen land en met verbaasde ogen naar het nieuwe.' Vervolgens vroeg ze zich hardop af waarom er geen foto van het moment van overhandiging wordt gemaakt: 'In Amerika moet je altijd op de foto!' Barbara van Beukering, hoofdredacteur van *Het Parool*, schoot onder veel gelach toe met haar iPhone. Pia straalde, haar man, haar kinderen, haar vrienden en haar lezers dicht bij zich. ●

DE JAREN VAN DE JONG

Pia de Jong (1961) is schrijfster. Ze debuteerde in 2008 met de roman *Lange dagen*, waarvoor ze de Gouden Uil Prijs van de Lezer kreeg. In 2010 verscheen *Dieptevrees*, haar tweede roman. In 2012 emigreerde ze samen met haar man, wetenschapper Robbert Dijkgraaf en hun drie pubers naar de Verenigde Staten. De columns die ze voor *NRC Handelsblad* schreef over Amerika gezien door Nederlandse ogen zijn onlangs gebundeld onder de titel *Flessenpost*.

Het werk van Pia de Jong verschijnt bij uitgeverij Prometheus. Zie ook piadejong.nl.